

En gang for længe siden ...

Børneliv på landet for 100 år siden

Lærervejledning

Målgruppe: 2.-4. klasse

Fagområder: Historie, dansk, natur/teknologi

Kort beskrivelse

Denne lærervejledning giver forslag til aktiviteter, opgaver og ideer, som man selv kan plukke i og bruge ved et besøg på egen hånd i landbrugsudstillingen på Ringsted Museum og Arkiv.

Opgavehæftet indeholder konkrete øvelser og er suppleret med en fortælling om, hvordan livet formede sig for henholdsvis pigen Ida Marie og drengen Aksel på en gård lige uden for Ringsted i begyndelsen af det 20. århundrede.

Du kan også bruge opgavehæftet som supplement til elevernes forberedelse til undervisningsforløbet "Fra jord til bord", som man kan bestille i forbindelse med et besøg på museet.

Fælles Mål

Materialet understøtter flere videns- og færdighedsmål under følgende overordnede kompetencemål for 3.-4. klassesettrin:

Historie

Kronologi

- Eleven har viden om relativ kronologi
- Eleven kan sammenligne tidligere tiders familie, slægt og fællesskaber med eget liv
- Eleven kan beskrive ændringer i livsgrundlag og produktion
- Eleven har viden om livsgrundlag og produktion før og nu

Kildearbejde

- Eleven kan bruge digitale medier og andre udtryksformer som kilder til at beskrive fortiden

Dansk

Fremstilling

- Eleven kan udarbejde ideer på baggrund af andre tekster
- Eleven kan udtrykke sig kreativt og eksperimenterende
- Eleven kan udføre en mundtlig fremlæggelse

Fortolkning

- Eleven kan udtrykke sig om tekstens univers
- Eleven kan sammenholde egen tolkning med andres tolkning
- Eleven kan sætte teksters tema ind i et tidsperspektiv

Kommunikation

- Eleven kan indgå i dialog i mindre grupper
- Eleven kan lytte aktivt til andre og følge op med spørgsmål og respons

Natur/teknologi

Teknologi og ressourcer

- Eleven kan beskrive en proces fra ressource til færdigt produkt og fra produkt til ressource
- Eleven kan beskrive sammenhæng mellem behov for og udvikling af et produkt
- Eleven har viden om enkle produktionskæder
- Eleven har viden om teknologiuudvikling gennem tiden

Formål

Opgavehæftet har til formål at give eleverne et indblik i hverdagslivet for børn på landet omkring år 1900. Desuden erfarer eleverne, hvordan landbruget har ændret sig i løbet af de seneste godt 100 år, ved at se landbrugsredskaber og fotos fra datiden.

Beskrivelse af opgaver og pædagogiske greb

Aktiviteterne og opgaverne er inddelt i tre kategorier: **Før** besøget på museet, **under** besøget og **efter** besøget på museet. Det er naturligvis blot forslag, og man kan sætte dem sammen, som man vil.

Nogle aktiviteter kan eleverne arbejde med på egen hånd, andre i makkerpar, i teams eller hele klassen sammen.

Elevopgaverne er hentet med inspiration fra undervisningsformen Cooperative Learning samt forskellige øvelser og læseforståelsesstrategier (se: <http://undervis.dk/>, <http://www.bogstavmusikanterne.dk/> og www.emu.dk)

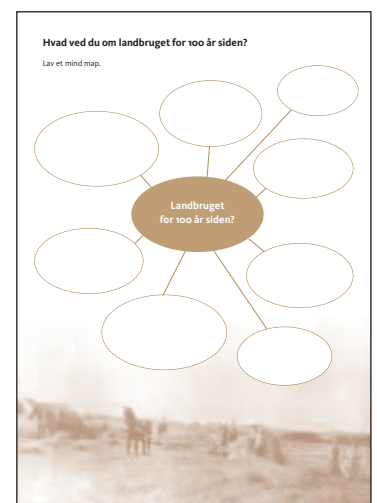
Det overordnede tema "Landbrug for 100 år siden" åbner mulighed for at arbejde med mange vinkler: Kønsroller, landbruget og naturen, tyende, familieforme, husdyr, korn og børneliv.

Før besøget på museet

Aktiviteterne tager sigte på at åbne museets udstilling, genstandene og temaet for eleverne. Før-aktiviteterne handler således om at opbygge viden, lære nye ord at kende, læse tekster om forholdene i den aktuelle periode og bearbejde teksterne på forskellige måder. Dermed kvalificeres elevernes for forståelse, og de får grundlagt en viden om og forståelse af landbrugets indretning og menneskers livsvilkår, så eleverne har væsentligt bedre forudsætninger for at få udbytte af museumsbesøget.

Mindmap:

Klassen laver et fælles mindmap/tankekort som indledning til forløbet. Hvad ved vi nu om landbruget for cirka 100 år siden? Det fælles mindmap gemmes, og når forløbet er slut, laver klassen et nyt mindmap. Det giver mulighed for at evaluere forløbet. Efterfølgende kan klassen i fællesskab sammenligne det gamle og det nye mindmap. Dermed bliver det tydeligt for eleverne, hvad de har lært om emnet.

Eleverne kan også lave deres eget individuelle mindmap. Der er en skabelon i materialesamlingen, som eleverne kan udfylde. Få inspiration til mindmaps på:

<http://www.emu.dk/modul/mindmap-som-et-undervisningsv%C3%A6rkt%C3%B8j>

<https://bubbl.us/mindmap>

<http://mindmapping.dk/mindmap-inspiration/mindmap-skabeloner/>

<https://www.mindmeister.com/da>

PowerPoint:

I materialesamlingen findes en PowerPoint-præsentation, som fortæller om landbruget for cirka 100 år siden. Den er primært tænkt som råmateriale og inspiration, så man som lærer kan skræddersy sin egen præsentation.

Tidslinje:

Tørresnor/tidslinje: I kan hænge en tørresnor op i klassen som tidslinje, mens klassen arbejder med temaet. På snoren kan I hænge fotos, ordkort mv., så eleverne får indtryk af kronologien. Alternativt kan I lave en tidslinje på opslagstavlen.

Desuden kan eleverne lave hver sin tidslinje, digitalt eller skrive/tegne/klippe/klistre. Man kan vælge at lade eleverne arbejde med deres personlige tidslinje eller en længere periode.

Her findes link til flere steder, hvor man kan arbejde med tidslinjer:

www.timerime.com

www.tiki-toki.com

www.dipity.com

Læs om Ida Marie og Aksel

Som optakt til besøget på museet kan I hjemme i klassen læse materialet om Ida Marie og Aksel. Afhængig af elevernes alder og læsefærdigheder kan læreren vælge at læse hele teksten eller dele af den op. Eleverne kan også læse teksten i teams som rollelæsning. Nogle teams kan læse om Ida Marie, andre om Aksel.

Spørgsmål til Ida Marie og Aksel

Hvert team skal nu finde fem spørgsmål til den person, teamet har læst om: Hvad ville I gerne spørge Ida Marie/Aksel om, hvis hun/han stod lige her?

Den varme stol:

Herefter udpeger læreren en elev, der skal være Ida Marie (sidde i den varme stol), og så kan hvert team stille et spørgsmål til hende. Efter tre-fire spørgsmål findes en ny Ida Marie osv. Aktiviteten kan fint deles i flere omgange, da det kan vare for lang tid for mindre elever, hvis alle teams skal stille samtlige fem spørgsmål.

Spørgsmål til Ida Marie og Axel

 Hvad vil du spørge Ida Marie om? Skriv spørgsmålene her

 Hvad vil du spørge Aksel om? Skriv spørgsmålene her

www.vestmuseum.dk www.dokumentation.dk

Værkstedsaktiviteter:

I teams, makkerpar eller individuelt kan eleverne arbejde med små spil og opgaver, der handler om datidens redskaber, tøj og levevilkår. Eksempelvis:

Vendespil

I kan bruge spillene i materialesamlingen eller selv lave vendespil med ord, billeder eller ord og billede.

Frilæsning med bøger om dyr, historien om "Den lille røde høne", bøger om livet på landet og landbrug.

Fælles aktiviteter:

Quiz-og-byt

Alle elever får et kort med spørgsmål på den ene side og svar på den anden. Nu går eleverne rundt mellem hinanden. Man vælger en anden elev, hilser høfligt og stiller sit spørgsmål. Hvis den anden elev ikke kan svare, læses svaret op. Nu er det den anden elevs tur til at stille sit spørgsmål. Efterfølgende bytter eleverne kort, så hver især nu har et nyt spørgsmål/svar.

Der findes kort med spørgsmål og svar i materialesamlingen.

Ordforklaringskort:

På opslagstavlen kan I desuden hænge ordforklaringskort op. Der er et eksempel i materialesamlingen samt en tom skabelon. I kan vælge at lave ordforklaringer til begreber som tyende, udflytning, husmand, gårdejer, godsejer, husdyrproduktion – eller til de konkrete redskaber, I også vil møde på museet: Le, plov, sold, plejl, tærskværk, såma-skine mv. Eller hvad der passer bedst til jeres forløb.

Sange:

Mange af de klassiske danske børnesange er blevet til i det gamle landbrugs-samfund og afspejler dette. Det vrirler med storke, frøer, ræve, gæs, lam, føl, får og pruheste i de gamle børnesange – det er meget tydeligt, at sangene afspejler andre livsvilkår, end nutidige danske børn oplever. Syng en eller flere af de gamle sange. Eksempel: Jeg en gård mig bygge vil. S

Analyse af sangteksten:

Eleverne undersøger sangteksten for vidnesbyrd om, at den er skrevet i en anden tid. Hvordan kan man se, at teksten er fra gamle dage? Aktiviteten kan foregå i makkerpar, hvor hvert par får et vers eller nogle linjer. Eller i teams.

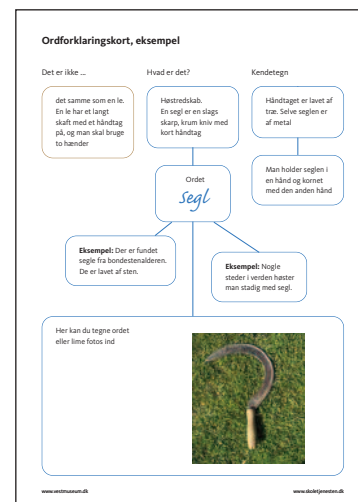
Antonymer:

Man kan lægge en lille øvelse med antonymer ind i arbejdet med sangteksten: Hvert team får et vers i sangen og skal skifte alle adjektiver ud med deres antonymer. Til sidst synger klassen den nye version af sangen sammen.

Vendespil
Aktivitet: Klip flisakterne med ord ud. Så kan du bruge dem til vendespil. Alle ordene har forbindelse til landbrug.

Sold	Sold	Traktor	Traktor
Le	Le	Rug	Rug
Plejl	Plejl	Byg	Byg
Rive	Rive	Neg	Neg
Havre	Havre	Traver	Traver

www.vestmuseum.dk

Sanglege:

Der findes mange gamle sanglege, som er sjove og får pulsen lidt op.

- Så går vi rundt om en enebærbusk
- Jeg gik mig over sø og land
- En pige gik i enge
- Der kom en mand fra Det Røde Hav

Gamle børnelege:

På museet kan I låne rigtige kornsække til sækkevæddeløb, som I kan arrangere på vores udendørsarealer.

Indendørs kan I spille med kugler, som I finder i en kurv i vores Børnehjørne.

Hjemme på skolen kan I for eksempel lege to-mand-frem-for-en-enke.

Under besøget på museet:

Aktiviteterne under museumsbesøget handler især om at se og opleve museets udstilling. Desuden skal spørgsmålene i materialet om Ida Marie og Aksel hjælpe eleverne til at reflektere over børns liv i gamle dage samt at fordybe sig i udstillingens tekster.

Vi foreslår, at I først kigger på udstillingen i fællesskab, og dernæst kan eleverne, i makkerpar eller teams, gå rundt og finde svar på spørgsmålene i materialet om Ida Marie og Aksel.

Hvis eleverne har tablets eller kameraer til rådighed, kan hvert makkerpar/team lave en lille film om udstillingen, som kan redigeres og evt. speakes tilbage på skolen. Filmen kan enten fortælle om udstillingen eller forme sig som en beretning om besøget.

Desuden kan eleverne tage fotos af genstande på museet, som de senere laver beskrivelser af.

I kan kigge på møllen udefra og snakke om, hvordan sådan en mølle egentlig fungerer. I kan købe mel i museumsbutikken og tage med tilbage til skolen.

Efter besøget på museet:

Aktiviteterne i dette afsnit handler om at perspektivere elevernes oplevelser og nye viden. De skal arbejde aktivt og selvstændigt med at sætte denne viden i spil, og de skal selv konstruere tekster inden for de genrer, I har arbejdet med, så nye begreber og indsigter konsolideres.

Gennem dagbogsskrivning, konstruktion af tekster og digitale produkter skal eleverne aktivt forholde sig til livsvilkår før og nu, relatere ændringer i hverdag og livsvilkår over tid til eget liv.

Beretning

Eleverne skriver eller tegner om deres oplevelser på museet. Beretningerne eller værkerne kan samles i en lille bog, eller de kan hænges på opslagstavlen/væggen. Her kan de eksempelvis perspektivere til deres eget liv.

Eller

Eleverne redigerer deres video om besøget på museet og indtaler speak, der er bygget op som en beretning.

Eller

Eleverne laver stikord og indtaler deres beretning som lydfil til en podcast.

Skriv dagbog før og nu

Før: Eleverne skriver om en dag (eller et kortere tidsrum, f.eks. en morgen eller en aften) i Ida Maries eller Aksels liv.

Nu: Ida Marie og Aksel er rejst med en tidsmaskine frem til nutiden. Eleverne skriver om en dag i et af de to børns liv. Hvad ville være anderledes og mærkeligt for Ida Marie og Aksel?

Pak en kuffert til en tur til fortiden:

Hvad ville du tage med i din kuffert, hvis du skulle besøge Ida Marie og Aksel i deres egen tid? Skriv en liste med 10 ting, du vil have med dig.

Photostory:

Lad eleverne lave deres egen Photostory – enten i form af en beretning med brug af deres egne fotos eller som fortælling om et fiktivt barn med udgangspunkt i et af billederne i materialesamlingen. Hvad hedder barnet, og hvor gammelt er det? Hvornår er det født? Rig eller fattig? Hvad laver forældrene? Søskende? Yndlingslegetøj? Livret? Og hvad eleven ellers gerne vil fortælle om sin person.

Download Microsofts Photostory her:

<http://www.microsoft.com/da-dk/download/details.aspx?id=11132>

Forløb om korn:

Eleverne laver deres eget lille forløb om korn. Hvert team vælger en kornsort og samler viden om den. Teamet skal beskrive kornsorten, finde fotos, lave ordkendskabskort om den valgte sort. Efterfølgende fremlægger hvert team for klassen – evt. som PowerPoint.

Så korn i klassen

Man kan også lade eleverne plante kerner af deres kornsort og skrive logbog for planterne. Tidspunkt for plantning. Hvornår bliver planterne vandet, og hvor meget vand får de? Hvornår spirer de? Hvor meget vokser de?

Spis korn

Smag på de forskellige kornsorter. Man kan købe byg, rug og hvedekerner, som blot koges og f.eks. bruges i salater. Eller grød af de forskellige kornsorter.

Bag brød/boller af det mel, I købte på museet

Instruerende tekster

Opskrifter er gode eksempler på instruerende tekster. Når I har arbejdet med brødsopskriften og på den måde har introduceret eleverne for teksttypen, kan eleverne selv konstruere en instruerende tekst – skriftligt, som video eller audio. Eleverne kan f.eks. lave instruktion til en gammel leg, eller til en aktivitet/ legeredskab i skolegården, de kan få en gammel opskrift fra forældre eller bedsteforældre og bearbejde den, lave instruktion til enkle ting som at pakke sammen, rydde bord og sætte stole op eller pakke madpakke ud og spise den.

Kendetegnende for instruerende tekster er, at de er organiseret trinvist. Processerne er oftest i bydeform eller nutid. Instruerende tekster indeholder ofte lister over ting, man skal bruge.

Yderligere information om instruerende tekster:

www.undervis.dk/teksttyper

www.bogstavmusikanterne.dk/sprog

<http://sprogoggenre.dk/inspiration/at-instruere/>

Årsag-følge-kort

Årsag-følge-kort egner sig rigtig godt til at gøre en proces, som foregår i mange trin, mere overskuelig. I materialesamlingen viser eksemplet processen fra pløjning til høst. Lav årsag-følge-kort over processen fra neg til brød. Og brug evt. kortet som arbejdsredskab i forbindelse med instruerende tekster. Prøv at sætte brødbagning ind i et årsag-følge-kort.

Smag på fortiden

Lad eleverne smage på nogle af de enkle retter, der kunne have været på middagsbordet hjemme hos Ida Marie og Aksel: Kærnemælkssuppe, byggrød, bollemælk, mælkebrød, øllebrød, boghvedegrød, fedtemadder, glosuppe, oplagt mælk, fløjlsgrød, grønlangkål, gule ærter o.m.a.

Se f.eks. opskrifter på:

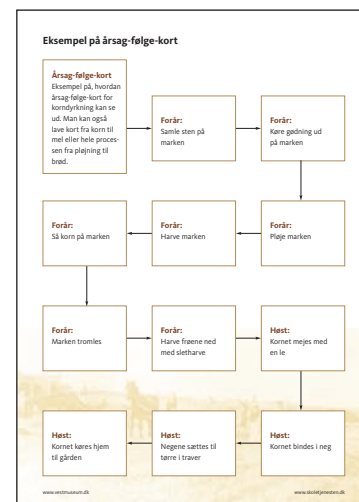
www.kulturhistorier.dk

www.madhistorie.dk

www.historie-online.dk

www.gamledanskeopskrifter.dk

I kan også nøjes med at smage på klassikeren fedtemadder: Mørkt rugbrød smøres med fedt og drysses med salt. Og spise en klump kandis til dessert.

Kandis: Kaldes også brystsukker og er fremstillet af rørsukker. Kandis produceres ved, at man hænger sejlgarn ned i en overmættet sukkeropløsning, og så dannes der sukkerkrystaller på trådene. Kandis blev brugt som slik frem til midten af 1900-tallet.

Ordet rundt

Gode ting ved landbruget/børnelivet i gamle dage: Hvert team får et A3-ark, som skal ligge på midten. Desuden får hvert teammedlem et mindre stykke papir. Nu får eleverne fem minutter til hver især at skrive alle de ting ned, som de synes, var positivt ved landbrug/børneliv i gamle dage. Derefter siger teamets medlemmer efter tur rundt om bordet en ting, de har skrevet ned. Hvis alle er enige om, at det virkelig er en god ting, skrives den på den fælles liste.

Til sidst gennemgår klassen i fællesskab alle de forskellige bud, og eleverne forklarer og begrundes deres forslag.

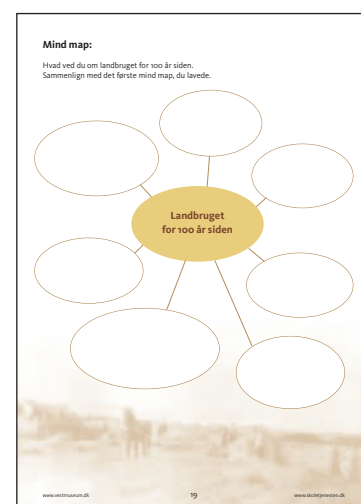
Øvelsen gentages med negative ting.

Evaluering

Ideer til evaluering: Lav et nyt mindmap, og sammenlign med det første, I lavede. Tal om forskellen. Se materialesamlingen.

Eleverne laver en ordsky i Wordle med alle de nye gamle ord, de har lært at kende under forløbet.

www.wordle.net

Tekst og opgaver: Lene Hadsbjerg og Pernille Nørbæk
Redaktion: Kathrine Noes Sørensen og Asge Hansen
Layout: Kristin Wiborg/Skoletjenesten

Fotos: Ringsted Museum og Arkiv, Sorø Museums studiesamling,
Skoletjenesten Museum Vestsjælland.

For flere undervisningsmaterialer og undervisning se
www.vestmuseum.dk

